

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

V. IKERGAZTE

NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2023ko maiatzaren 17, 18 eta 19a
Donostia, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

Aitortu-PartekatuBerdin 3.0

GIZARTE ZIENTZIAK ETA ZUZENBIDEA

Kontsumitzaileen babes
kolektiborako ordezkartza-akzioak

Leire Gutiérrez Molina

203-210 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.v.02.25>

ANTOLATZAILEA:

BABESLEAK:

LAGUNTZAILEAK:

Kontsumitzaileen babes kolektiborako ordezkari-tza-akzioak

Leire Gutiérrez Molina

Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

lgutierrez045@ikasle.ehu.eus

Laburpena

Kontsumitzaile batek enpresari baten praktika ez-zilegi bat pairatzen duenean, eta kaltetua denean, maiz, ez ditu haren eskubideak egikaritu, batez ere, erreklamatu duen munta txikia denean. Bada, kostu judizialek lor dezakeen zenbatekoa gainditu dezaketelako. Nolanahi, enpresa horrek kalte masibo bat eragin dezake, edo eragin du jada, kaltetu talde handi bat sortuz bere jardura arau-hauslearekin. Supostu hau ekiditeko edo konpontzeko, espainiar estatuak bere ordenamendu juridikoan kontsumitzaileen babes kolektiborako ordezkari-tza-akzioak arautzen dabil, batetik, praktika kaltegarriak eteteko eta etorkizunean ez errepikatzeko (etete-akzioak), eta bestetik, haien aplikazioz sortutako kalteak erreparatzeko (ordainketa-akzioak).

Hitz gakoak: ordezkari-tza-akzioak, interes kolektiboa, kontsumitzaileak, etete-akzioa, ordainketa-akzioak.

Abstract

When a consumer suffers an unlawful practice carried out by a trader, and it gets harmed, often, it will not exercise its rights, specially, when the quantity claimed is small. This is due to the high judicial costs, which could exceed the quantum the consumer might gain. Nevertheless, this trader could produce, or has already produced, a massive harm with its unlawful practice, which implies a large number of harmed people. In order to avoid or repair this case, the Spanish state is regulating, in its legal system, representative actions to protect consumers collectively, on the one hand, by prohibiting harmful practices and banning their repetition (injunctive measures), and on the other hand, by redressing the harmed ones (redress measures).

Keywords: representative actions, collective interest, consumers, injunctive measures, collective redress.

1. Sarrera eta motibazioa

Kontsumitzaileen defentsa, Espainiar ordenamendu juridikoan, politika sozial eta ekonomikoaren gida oinarri bat da. Beste hitz batzuetan, botere publikoek kontsumitzaileak babestu behar dituzte. Era honetan, Espainiar Konstituzioak (aurrerantzean, EK) agintzen du mekanismo eraginkorren bitartez bermatu behar direla sektore sozial honen segurtasun, osasun eta interes ekonomikoak (EK 51. artikulua). Botere legegilea, etengabe aritu izan da kontsumitzaileak babesteko neurriak sortzen, batez ere, EK argitaratu zenetik. Nolanahi, zuzenbidean adituak direnak ohartu dira, babes kolektiboa lortzeko bideak, agian, ez direla hain eraginkorrak eta horiek moldatu behar direla.

70. hamarkadan hasi ziren Europar kontsumitzaileen aldeko politikak egiten, Espainiar estuan EBren eragina ikaragarria izanik. Momentuan, herrialde industrializatuetan ezarri zen ekonomia egiturak, ezin zuen, besterik gabe, kontsumitzaileak babestu. Ekonomiak zein gizarteak masa-kontsumora egin zuen salto, alde batetik, gehiago ekoizten zelako eta ondasunen eskaintza handiagoa zelako, eta bestetik, salmenta-teknikak asko aldatu zirelako (publizitate eta praktika komertzial agresiboak nabarmenduz). Kontestu horretan, kontsumitzaileak ez zuen ahalmenik enpresariari kalitate eta prezio egokiak galdatzeko, alegia, kontsumitzaile eta enpresariak ez zuten negoziatzeko ahalmen berbera, kontsumitzailea kontratuko alderdi ahula izanik. Gainera, EBean barne-merkatua ezarri zenez

geroztik, estatuen arteko salerosketak areagotu ziren eta, ondorioz, kontsumitzaileak kalteak pairatzeko arriskua handitu zen.

Urteak aurrera joan ahala, kontsumitzaileoi eskubideak aurrezagutu zaizkigu eta babeserako lege eta arau ugari ditugu, nolana, badaude zenbait eremu non oraindik gabeziak atzematen diren, horien artean, babes kolektiboaren alorrean. Laburki, gure ordenamendu juridikoak babes kolektiboan “defizit arautzaile eta aplikatiboa” dauka (Garnica *et. al.*, 2021), izan ere, babes kolektiborako gure ereduak ez dauka gaitasunik eraginkorki masa-litigazioarekin amaitzeko.

Azken urteotan, sarritan entzun izan da zenbait enpresek abusuzko praktikak aurrera eraman dituztela eta kaltetu ugari egon direla horien eraginez, batez ere, sektore jakin batzuetan, hala nola, finantza- eta banku- sektoreetan, non kontsumitzaileen ezagutza teknikoak baxuak izan ohi diren. Nori ez zaizkio ezagun egiten hipoteken zoru- klausulak, hipoteken eratze-kostuen klausulak, edota 2006-2013 urte bitartean eman zen automobilen kartela?

Kasu horietan, non praktika batengatik hainbat kaltetu egon diren, egokiena izango litzateke akzio edo demanda kolektibo baten bitartez, kaltetu guzti horiek haien interesak babestuak ikustea. Baina, zoritxarrez, praktikan ez da horrela izaten, normalean, kontsumitzaileek ez dutelako erreklamatzeko eta erreklamatzeko baldin badute era indibidualan egiten baitute. Horrek, auzitegiak kolapsatzeaz gain (masa-litigazioa), enpresarien inpunitatea eragin dezake, milaka kaltetuen artean bakar batzuek soilik demandatuko dutelako, eta ziurrenik, irabaziak izaten jarraituko baititu enpresariak.

Nahiz eta espainiar ordenamenduan enpresarien praktika ez-zilegiak eteteko eta etorkizunean haien erabilera ez errepikatzeko akzio kolektiboa existitu, ez da sarritan erabiltzen, kontsumitzaileen babes kolektiboa babes indibidualaren itzalpean geratzen delarik. Zergatik ez da babes kolektiboa egikaritzen? Ez al da erabilgarria? Zergatik ez dira neurri hauek gehiago sustatzen? Zein gabezia ditu haren erabilera hain mugatua izateko? Kontsumitzaile eta erabiltzaileak defendatzeko beharrezkoa deritzogu babes kolektiboa indartzea, batez ere, eragindako diru-kalteak txikiak direnean, horrek eragingo baitu benetan sektore ahul honen babesa benetakoa izatea. Babes-bide kolektiboen bitartez kontsumitzaileen babes-eraginkorrerako eskubidea errealitate bihurtuko da, justiziarako sarbidea izango baitute. Arrazoi guzti hauek direla medio, eta kontsumitzaileen interes kolektiboak defendatzeko bideak indartzeko asmoz, espainiar legedia aldatze bidean dago, azalduko den 2020/1828 Zuzentaraua¹ bere ordenamendu juridikoan egokitze bidean baitago.

2. Arloko egoera eta ikerketaren helburuak

Espainian ezarria egon den, eta oraindik indarrean dagoen babes-kolektiborako ereduaren porrota faktore ezberdinek eragin dute. Hasteko, bere erregulazioa eskasa eta sakabanatua da. Haatik, ez da benetako babes kolektiborako eredu existitzen, izan ere, egungo espainiar sistemak ez ditu modelo horien xedeak bere egiten. Hots, ez dago eraginkortasun eta ekonomia prozesalik, ez dira jarduera ez-zilegiak oztopatzen, ez zaie demandatzaile txikiei justiziarako sarbidea eskaintzen, demandatuak ez dira abusuzko eta oinarrigabeko demandengandik babesten, ez dira kontraesankorrak diren ebazpenak ekiditen, ezta kalte-ordainen banaketa berdintsua egiten ere (Planchadell Gargallo, 2017). Errealitatean, Prozedura Zibileko Legeak (une honetatik aurrera, PZL) ez ditu akzio kolektiboak definitzen, ezta prozesu berezirik sortu horientzat. Besterik gabe, zenbait berezitasun dituzten prozedura arruntak dira, finean, prozesua zaildu besterik egiten ez duten berezitasunak izanik². Baita ere, aipatzekoak dira porrotaren arrazoi gisa, zenbait kontsumitzaile erakundek ez dutela funts nahikorik akzio kolektibo bat tarteratzeko, edota abokatuentzat abantaila izan daitekeela demanda indibidualak ezartzea diru gehiago irabazi baitezakete.

¹ DOUE-L-2020-81785.

² Adibidez, demanda kolektibo asko ez-onartuak izan ohi dira kontsumitzaileen elkarte demandatzaileak ez dituenean kaltetutako kontsumitzaile guztiak deitzen demanda tarteratu aurretik, horretarako beharra zegoenean. Hala dio, AGUILERA MORALES, M. (2021), Ante el reto de diseñar un modelo de tutela colectiva de manos de la Directiva (UE) 2020/1828, *Revista Española de Derecho Europeo*, 78-79, 102.

Kontsumitzaileen eskubideen alde, zuzenbide prozesalean atzemandako gabezien inguruan, Europar Batasuneko Justizia Auzitegiaren (hemendik aurrera, EBJA) papera funtsezkoa izan da, judizio aurreko arazoak edo kuestioak ebazteagatik. Alegia, estatu kideetako epaileek ez dutenean argi izan ea haien ordenamendu juridikoko arauen interpretazioa Zuzenbide komunitarioarekin bateragarria ote zen, EBJAri eskatu diote horren inguruan mintzatzeko eta, maiz, ebazpen oso esanguratsuak egon dira. Asko izan dira, kontsumitzaileen babesa bermatzeko, gaur egunera arte mugiezinak ziruditen irizpide edo printzipioak (adibidez, gauza epaituarena) berraztertzea eragin dituzten ebazpenak, horien artean, EBJAko 2022ko maiatzaren 17ko epaia³. EBJAk Estatuak zuzenbide prozesalean duten autonomia printzipioari mugak ezartzen dizkio, bada, araudi prozesal eta jurisprudentzia oso zurronek kontsumitzaileen babesa zaildu baitezakete (Fernández Seijo, 2022). Bide honetatik, ondoriozta daiteke EBJAk lan ikaragarria egin duela EBeko estatu kideen araudi prozesala harmonizatzeari dagokionez.

EB bi norabidetan jo du, aspaldidanik, kontsumitzaileen babesean: batetik, nazioarteko gatazketan ematen ziren zailtasunak konpontze bidera⁴, eta, bestetik, kontsumitzaileen babes kolektiboa lortzeko bidera (Lasarte Álvarez, 2010). Ikerketa honen intereserako, aipatzekoak dira, babes kolektiboan eta, orokorrean, justiziarako sarbidean oinarrituak egon diren hurrengo lanak: EBak kontsumitzaileen babesaren alde argiratutako ebazpen ugariak⁵; 1993ko Justiziarako sarbidearen eta merkatu bakarreko gatazkak ebaztearen inguruko Liburu Berdea⁶; 98/27 Zuzentaraua, kontsumitzaileen interesen babeserako etete-akzioen inguruko⁷; 2008ko Kontsumitzaileen baliabide kolektiboaren inguruko Liburu Berdea⁸; 2009/22/CE Zuzentaraua, kontsumitzaileen interesen babeserako etete akzioen inguruko⁹; 2013ko Batzordearen Gomendioa etete- edo ordainketa- mekanismoei aplikagarri zaizkien printzipioen inguruko¹⁰, eta, ikerketaren objektu den 2020/1828 Zuzentaraua.

Espania ez da izan babes kolektiboa eraginkorki lortzeko zailtasunak izan dituen estatu kide bakarra. EBk azaldu du globalizazioak eta digitalizazioak handitu dutela kontsumitzaile kopuru handi bat merkatal-praktika batentatik kaltetuak suertatzeko arriskua, eta baita, nazioarteko gatazka batean

³ EBJAko (Areto Nagusia), 2022ko maiatzaren 17ko epaia (C-600/19): Gatazka honetan, kontsumitzaile bat demandatua izan zen hipoteka-exekuzio batean, baina epaitegiak ez zituen hipoteka kontratuko klausula guztien ofiziozko azterketa egin, horien abusuzkotasuna baloratuz. Klausula bakar bat aztertu zuen. Kasu horretan, EBJAk ebatzi zuen kontsumitzaileak ez zuela aukerarik izan apelazio helegitea tarteratzeko edo epaia aurkaratzeko, izan ere, EBJAk Auzitegi Gorenaren 2013ko maiatzaren 9ko doktrina ezetzatu zuenean (bere auzia ebazteko aplikatu zena), kontsumitzaileari lehen auzialdiko ebazpena aurkaratzeko epea agortu zitzaiolako. Horrela, EBJAk ebatzi zuen ez zela posible argudiatzea, prozedura horren hurrengo izapideetan edo beste prozedura batean, kontsumitzaileari gauza epaitua eta preklusio printzipioak aurkaratze edo oposizio arrazoi gisa. EBJAk epai honekin kontsumitzaileari atek zabaltzen dizkio kasu anitzagoetan kontratuzko klausula baten abusuzko izaera, eta haren deuseztasuna, aitortzeko.

Abusuzko klausulen alorrean eman da, ikuspegi prozesal zibiletik begiratuta, EBJAk izan duen eragin handiena, esate baterako, EBJAko 2013ko martxoaren 14ko (C-415/11) Epaia, “Aziz kasu” gisa ere ezaguna, garrantzia izugarria izan zuen, adierazi baitzen epaileak beharra zuela ofizioz abusuzko klausulak aztertzeko. Ebazpen honek eragin zuen PZLko 695 eta 815. artikuluen erreforma.

⁴ 2020/1828 Zuzentarauak hura ere jorratzen du, nazioarteko gatazketan ordezkartza-akzioak tartera daitezkeela azalduz eta berezitasun edo aipamen bereziak eginik.

⁵ Programa orokorrean alorrean hurrengoak aurki ditzakegu: 1975eko programa [Europar Batasuneko Aldizkari Ofiziala (EBAL), C 092, 1975/04/25], 1981eko programa [EBAL, C 133, 1981/06/03], 1986ko programa [EBAL, C 167, 1986/06/05], 1996ko hirurteko plana [COM, 96, 13 finala, 1996/02/14].

Kontsumitzaileek justiziarako sarbidea izateko eskubidearen inguruan, aldiz: 1985eko Europar Batzordearen Komunikazioa, kontsumitzaileen justiziarako sarbidearen inguruko [COM (84) 692 finala, 1985/01/0]; 1987ko Europar Parlamentuaren Ebazpena [EBAL, C 99, 1987/04/13]; 1987ko Ebazpena, kontsumitzaileen justiziarako sarbidearen inguruko [EBAL, C 176/2, 1987/07/04]...

⁶ COM (93) 576 finala, 1993/11/16.

⁷ DOUE-L-1998-81007

⁸ COM (2008) 794 finala: Liburu honetan aztertu ziren arau baten urraperen baten ondorioz kontsumitzaile kaltetu ugari zeudenerako mekanismoak, erreklamazio masiboei konpentsazio egokia emateko baliabide kolektiboan ipintzen zuelarik arreta berezia.

⁹ DOUE-L-2009-80802

¹⁰ DOUE-L-2013-81506. EBk gomendatzen zuen jada estatu kide guztietan bi baliabide kolektibo diseinatu behar zirla kalte masiboak sortzen zirenerako. Batetik, praktika kaltegarriak ekiditeko edo etete baliabidez, eta, besterik, kalte-ordaina eskatzeko aukera ematen zuen mekanismoa.

murgildua ikustekoa. Ondorioz, ohartarazi da, egun, kontsumitzaileei praktika ez zilegiengatik babesteko bide eraginkorrak falta direla (nahiz eta saiakera ugari egin diren haiek lortzeko). Areago, EBk adierazi du mekanismo baliagarrien faltan, kontsumitzaileek merkatuan konfiantza galdu dezaketela, eta lehiakortasuna desitxuratu daitekeela. Egiari zor, agerian jarri da europar kontsumitzaileen gehiengoek, haien interesen alde borrokatu nahi duten kasuetarako, ez dutela konfiantzarik judizios kanpo gatazkak konpontzeko mekanismoengan (ingelesezko *ADR* mekanismoengan), eta are gutxiago auzitegiengan¹¹. Batez ere, auzitegiengan konfiantza berrindartzeko, aukera paregabea dirudi ordezkartza- akzioen Zuzentaraua.

Gauzak horrela, eta benetako babes kolektibo egokia lortu nahian, praktika ez-zilegiei amaiera emateko eta haiengatik egoki konpentsatuak izateko, EBak, 2020ko azaroaren 25ean, 2020/1828 Zuzentaraua onartu zuen, kontsumitzaileen interes kolektiboen babeserako ordezkartza-akzioen ingurukoa. Etete-akzioen xedea da zenbait arau urratzen dituzten praktikak etetea edo debekatzea. Bestetik, ordainketa-neurrien funtsa da enpresariak kaltetutako kontsumitzaileei irtenbideak eskaini behar izatea (adibidez, kalte-ordaina, erreparazioa, ordezkartzea, prezioaren murriztea, kontratuaren erresoluzioa edo ordaindutako prezioaren itzultzea). Beharrezkoa zirudien, EB mailan, jada galdagarriak ziren etete-akzioez gain, estatu kide guztietan, masan mingarria zen praktika batengatik kontsumitzaileak kaltetuak zirenean, ordainketa lortzeko mekanismo kolektibo bat izatea. Hauxe da, zehazki, 2020/1828 Zuzentaruak sartzen duen tresnarik edo berezitasunik nabarmengarriena. Hala, estatu kide guztietan aukera egongo da ordainketa-akzioa aurkezteko, eta hura onesten den kasuetan bi ondorio nagusi egongo dira. Alde batetik, kontsumitzaile oro, edo asko, erreparatuak izango dira, eta beste aldetik, enpresariak eragin ekonomiko handia izango du (etete-akzioekin erkatuz), ziurrenik praktika ez-zilegiak erabiltzeko estimulua urrituz. Argi dago, ordainketa-neurriak prebentzio neurri gisa jolas dezakeela.

Alabaina, ez dugu ahaztu behar etete- zein ordainketa-neurriak ordezkartza-akzioen bitartez eskatu behar direla. Alegia, kontsumitzaileek ezin izango dituzte haien kabuz eskatu, baizik eta horretarako gaitutako erakundeek eskatu beharko dituzte. Era honetara, EBk, estatu kideei agintzen die gaitutako erakunde horien finantzazioa arautzea eta akzio horien tarteratzea erraztea. Bestela, diru-faltan, ez baitira tarteratuko.

Orohar, EBk, Zuzentaruarekin hartzen dituen neurriekin, bilatzen du kontsumitzaileen interes kolektiboak edo interes orokorrak mekanismo eraginkor eta baliagarri bitartez babesteko egotea. Nolanahi, ez da merkatuaren funtzionamenduaz, lehiakortasun aske eta enpresariaren babesaz ahazten, abusuzko demandak tarteratzea ekiditeko xedapenak sartuz.

Espaniar estatuari dagokionez, estatu kide izateagatik, EBeko gida oinarriari jarraitu behar die. Horrexegatik, Estatuako legegileak bere ordenamendu juridikora sartu behar ditu kontsumitzaileen babes kolektiboa lortzeko Zuzentaruak ezarritako neurri oro. Autore batzuen iritziz, aukera aparta litzateke gure ordenamendu juridikoak esparru honetan dituen gabeziak estaltzeko eta sistema berri bat borobiltzeko (Aguilera Morales, 2021). Bide honi jarraituz, eta Zuzentaruaren egokitze bidean lehen pausuak emanik, 2022ko abenduaren 20an Ministro Kontseiluak “Kontsumitzaileen interes kolektiboak babesteko ordezkartza-akzioen Lege Aurreproiektua” onartu zuen (aurrerantzean, Aurreproiektua). Aurreproiektuak ordezkartza-akzioen izapidetzea era zehatzean arautzea proposatzen du PZLko IV Liburuko IV Titulu berrian. Aurrera pausu itzela deritzogu, berezitasun soil batzuk sartu beharrean, ordezkartza-akzioak xehetasunez arautuak egongo baitira 58 artikulutan. Areago, ordezkartza-akzioetarako aurreikusten duen aplikazio eremua Zuzentaruak ezartzen dituen materietatik haratago doa¹², kontsumitzaile eta erabiltzaileen eskubide eta interes kolektiboak kaltetzen dituen edozein praktikaren aurrean egikaritu daitezkeelako.

¹¹ Zehazki, 2018an egindako inkesta batean, kontsumitzaileen %42,2k adierazi zuten ADR mekanismoenganako konfiantza zutela eta %31,6k soilik zuten konfiantza auzitegiengan: European Commission, Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency, (2020). *Consumers' attitudes towards cross-border trade and consumer protection 2018 : executive summary*, Publications Office. Kontsultagarria: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2094456a-ecc2-11ea-b3c6-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-219132242>

¹² Zuzentaruak bere Eranskinean arau multzo bat zerrendatzen du, horien urrapena dakartzaten praktiken kontra soilik egikaritu daitezkeelarik akzioak.

Azaldutakoa kontuan izanik, lan honen helburuak anitzak dira. Alde batetik, kontsumitzaileek dituzten babes mekanismoak aztertzea, batez ere, kolektiboak, orain arte izan dituzten gabeziak plazaratuz. Bestalde, 2020/1828 Zuzentarauak ezarri nahi dituen neurriak ikertuko dira, azalduz, ea egungo Espainiar sisteman zein berrikuntza edo aldaketa ekarriko dituen. Gauzak horrela, Espainian argitaratzen den Legea sakontasunean aztertuko da, nagusiki, bai etete- zein ordainketa- akzioak egikaritzeko prozesuen izapidetza landuz. Datu guzti hauekin, bada, lortuko da ondorioztatzea ea egun atzeman diren hutsuneei erantzuten zaien. Laburtuz, kontsumitzaileen interes kolektiboak zelan babestu ikasiko da, horretarako egungo egoera eta etorkizuneko aztertuz. Zalantzarik gabe, azterketa guzti hau behar bezala borobiltzeko, lanean zehar, atzerriko (bai Europa mailako, zein Europatik kanpoko- bereziki, Ameriketako Estatu Batuetako-) babes kolektiborako mekanismoak landuko dira, ordezkaritza-akzioek *class-action* mekanismotik dituzten ezberdintasunetan sakonduz¹³.

3. Ikerketaren muina

Adierazitako helburuak lortzeko, lana atal ezberdinetan banatzen da.

Lehendabizi kontsumitzaileen defentsaren lehen hastapenak aipatzen dira, Kontsumo Zuzenbidera lehen hurbilera eginik. Argi nabarmenduko da, atal honetan, Espainian eragin izugarria izan duela EBk, hark bultzatu baititu kontsumitzaileen aldeko politikak eta arauak. Arestian esandakoari helduz, ezin dugu ahaztu EBJAk espainiar araudian izan duen garrantzia, erreforma asko haren ebazpenen ondorioz egin baitira¹⁴. EBaren eraginaren beste isla garbia bat da, zelan ez, 2020/1828 Zuzentaruak. Ondoren, estatu mailan kontsumitzaileen babeserako dugun legeria, bai materiala zein prozesuala, aztertzen da, sustantiboa gainetik ikusten bada ere. Era honetara ikusten da arau ugari daudela, baina, gehiengoek eskubideak eta betebeharrak aintzatesten dituztela. Oso gutxik jorratzen dituzte, era zehatzean, kontsumitzaileek dituzten baliabideak eskubide horiek defendatzeko, alegia, lege prozesalak ez dira anitzak edo besterik gabe, lege orokorren xedapen berezi batzuetara murrizten dira. Azaldutakoarekin estu harremanetan, beharrezkoa deritzogu kontsumitzaileen elkarteak eta kontsumitzaileen babeserako beste erakunde batzuen inguruko azalpenak ematea, besteak beste, hauek baitira ordezkaritza-akzioak egikaritzeko ahalmena izango dutenak.

Hurrengo atalean, kontsumo gatazkak konpontzeko bide ezberdinak aztertzen dira. Ildo honetatik, judizioz bidez gain, judizioz kanpoko beste mekanismo egokiak ere badaudela ikasiko da, hala nola, bitartekaritza eta arbitrajea, azken aldian oso sustatuak kontsumo gatazkak konpontzeko. Ez dugu ahaztu behar, bada, kontsumo liskarretan, askotan, hobe dela, autore batzuen aburuz, gatazkatsuak ez diren mekanismoak baliatzea etorkizunean kontratuzko-harremana izaten jarraitu nahi baldin bada (Pérez Daudí, 2022). Babes-bide ezberdin hauen erkaketa egin ondoren eta haien abantailak eta desabantailak azpimarratu ostean, lana bide judizialean oinarritzen da. Bereziki, babes kolektiboaren garrantzia azpimarratuko da, ordezkaritza-akzioak eremu honetan kokatzen baitira. Babes kolektiboaren ereduaren barrenduko gara, eta haren garrantzian, bada, batzuetan babes indibiduala ez delako nahikoa kontsumitzaileak babesteko. Adibidez, munta txikiko erreklamazioak direnean eta judizioaren kostuak lortu daitekeena baino altuagoa izan daitekeenean demanda indibidualek ez dute balio, ez baitira tarteratuko. Edota, praktika bat etengabe errepikatzen denean eta erreklamazio indibidual ugari aurkezten direnean kaltetutako bakoitzaren interesak asetzeko, posible da akzio indibiduala egikaritzuz

¹³ *Class-action* neurriak Ameriketako Estatu Batuetan ezarrita dauden babes kolektiborako tresna da. Hala, xehetasunez aztertuko dira EBren ordezkaritza-akzioak hauengandik dituzten ezberdintasunak, 2020/1828 Zuzentaruak, zehazki, adierazten delako ez nahi dela Estatu Batuetako *class-action* ezarri.

¹⁴ Adibidez, Urriaren 5eko 42/2015 Legeak, PZL erreformatzen duena. Honetan, PZLko 815. artikulua moldatzen zen, izan ere, EBJAk 2012ko ekainaren 14ko epaian (C-618/10) adierazi zuen Europar legeria urratzen zuela prozesu monitorioetan epaileak klausulen abusuzko izaera ofizioz aztertu ezin izateak. Laudo arbitralen betearazpena eskatzen zen kasuetarako, irtenbide berdina hartu zuen espainiar legegileak, posiblea izanik ofiziozko kontrola egitea, EBJAko 2009ko urriaren 6ko epaiari jarraiki (C-40/08).

norberak bere interesak berrezartzea, baina prozesu bikoiztasun ugari sortuko ditu, Justizia motelduz, ebazpen kontraesankorrak azalduz...

Lan honen xedea, egun, ezarri nahi diren ordezkari-akzioak era espezifikoan ikertzea da. Nahiz eta oraindik Espainiar estatuan ez den onartu Kontsumitzaileen interes kolektiboak babesteko ordezkari-akzioen Legea, 2020/1828 Zuzentarauak ezartzen dituen aldaketa nabarmenenak aztertzen dira, ondoren, Espainiar ordenamenduak jarraituko duen noranzkoa bideratzeko. Momentuz, Lege Aurreproiektua dugunez gero, hura baliatuz egingo da azterketa, nahiz eta kontziente garen, etorkizun hurbilean, legegileak posible duela zenbait aldaketa sartzea.

Banan-banan ikustatuko dira etete-neurriak eta ordainketa-neurriak lortzeko jarraitu beharreko prozesuak, horiek sakonki garatuz, batez ere, azkenak. Ordainketa-neurrien sakontasun bereziaren arrazoia da akzio hauek, edukian, berriak direla, gaur arte estatu mailan ez baitzegoen neurri ordainarazle bat eskatzeko akzio kolektiborik. Haren ordezkari, akzio indibidualen metaketa ematen zen. Gaur egunera arte, etete-akzio bat egikaritzen zenean, eta praktika bat debekatzen zenean, espainiar estatuan kontsumitzaile indibidualak arazoak izan ohi zituzten haien kalteak indibidualizatzeko eta, azken batean, haiek benetan nahi zutena lortzeko: beraien interes ekonomikoak berrezartzea eta konpentsatuak izatea. Arazo horri amaiera emateko sortzen dira ordainketa- akzioak.

Amaitzeko, eta behin ordezkari-akzioak era zehatzean eta garatuz ikertu ondoren, ondorioztatu ahal izango dugu ea akzio hauen helburua bete daitekeen, alegia, kontsumitzaileen interes kolektiboak modu eraginkorrean babestea. Aztertuko da ea orain arte kontsumitzaileek aurkitzen zituzten trabak gainditzen diren, edo behintzat horiek leuntzen diren. Nolanahi, baita beste estatu batzuetan, bai European zein Amerikan, kontsumitzaileen babes kolektiborako dauden neurri eta baliabideak aztertuko dira, plazaratzeko ea gure lege-sisteman horiek sarrera izan dezaketen eta azaltzen diren oztopoei aurre egiteko baliagarriak diren.

Finean, lanaren muina ordezkari-akzioak sakontasunean ikertzea da, horien berritasunak motibaturik eta, batik bat, kontsumitzaile eta erabiltzaileek laster haien esku izango dituzten babes-mekanismo berriak ezagutu ditzaten.

4. Ikerketaren ondorioak

Urteetan epaitegi eta auzitegietan eman den praktikak ikusarazi digu kontsumitzaileen babes kolektiboa lortzeko demandak ez direla oso ohikoak izan, eta horiek ezarri direnean, zailtasun prozesalekin topo egin izan dela. Funtsean, epaia exekutatu edo betearazi behar zenean. Kontsumitzaile bakoitzak, azken finean, bilatzen duena baita bere kaltea indibidualizatu dadin eta horren arabera kalte-ordaina jasotzea. Zelan indibidualizatu daiteke demanda kolektibo baten ondorioz lortu den kondenazko epai hura? Kontsumitzaileak, askotan, ikusten zuen bere interes asetzeko denboran asko luzatzen zela. Ulertu izan da, demanda kolektibo baten bidez lortzen den epaia indibidualki betearaztea zaila zela. Horrexegatik, ordainketa-akzioak jaio dira.

Aurreko atalean azaldu den eran, ikerketa egin ondoren, ikusiko dugu ea Espainiar ordenamenduak lortu duen kontsumitzaile eta erabiltzaileen interes kolektiboak babesteko mekanismo eraginkorrak ezartzea, batez ere, haien interes indibidualak asetzeko orduan.

Aurreratzen dugu, nahiz eta, teorian, arau egokiak direla uste dugun, ikusi beharko dela zelan izapidetzen diren Auzitegietan prozesu horiek eta zer nolako trabekin egiten duen topo demandatzaileak eta, orohar, kontsumitzaileak. Traba berberekin aurkitzen da? Edo jada horiek konpondu dira? Traba berriak sortu dira?

Ikerketak ondorioztatu nahi du ea benetan ordezkari-akzioak mekanismo eraginkorrak diren kontsumitzaile eta erabiltzaileen interes kolektiboak babesteko.

5. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikusi izan denez, lan honen ikuspegia etorkizunera begira dago. Hots, Espainian 2020/1828 Zuzentaraua zelan egokituko den aztertzea du xede, oraindik, martxan dagoelarik. Momentuz, egungo egoera aztertuko da, azalduz zeintzuk diren somatu diren hutsuneak edo faltak, eta ondoren bai Zuzentarauak bai Lege Aurreproiektuak ezartzen dituen neurriak aztertuko dira, etorkizunean kontsumitzaileek izango dituzten ordezkartza-akzioetara hurbiltzeko. Espero dugu, Doktoretza tesia egin heinean, Legea onartu izana eta ezartzen diren aldaketak sakontasunean aztertzea, auzitegiatan emandako lehen epai eta interpretazioak baliatuz.

Uste dugu, teorian, aurrera pausu itzela izango dela babes kolektiboa lortzeko eta, batez ere, ordainketa-neurriak asko erraztuko duela ordainketa galdatzeko prozesua, gehien bat, prozesu berezi baten bitartez garatua izango delako xehetasunean.

6. Erreferentziak

- Crespo Mora, M. (2022): Las acciones colectivas para el resarcimiento de los perjuicios individuales de los consumidores: una relectura desde el Derecho civil, *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, 793, 2485-2530.
- Achón Bruñén, M. (2020): Futuras reformas legales que afectan a pleitos con consumidores y usuarios: especial referencia a la extensión de efectos y al “pleito testigo” en los procesos de nulidad de cláusulas abusivas, *Práctica de Tribunales: Revista de Derecho Procesal Civil y Mercantil*, 146, 1-14.
- Aguilera Morales, E. (2018): Concurrencia de acciones colectivas e individuales. La solución a un problema de legalidad ordinaria de manos del TJUE in A. Ruda González eta C. Jerez Delgado (zuz.) *Estudios sobre Jurisprudencia Europea: materiales del I y II Encuentro anual del Centro español del European Law Institute*, Sepin Editorial Jurídica, Madril, 437-487.
- Aguilera Morales, M. (2021): Ante el reto de diseñar un modelo de tutela colectiva de manos de la Directiva (UE) 2020/1828, *Revista Española de Derecho Europeo*, 78-79, 97-138.
- Armenta Deu, M.T. (2013), *Acciones colectivas. Reconocimiento, cosa juzgada y ejecución*, Marcial Pons, Madril.
- Ariza Colmenarejo, M. (2012): *La acción de cesación como medio para la protección de consumidores y usuarios*, Thomson Reuters Aranzadi, Zizur Txikia.
- Bonachera Villegas, R. (2018): *Tutela Procesal de los Derechos e Intereses de los Consumidores*, *Derecho Procesal Práctico*, Tirant lo Blanch, Valentzia.
- European Commission, Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency, (2020): *Consumers' attitudes towards cross-border trade and consumer protection 2018 : executive summary*, Publications Office. Kontsultagarria: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2094456a-ecc2-11ea-b3c6-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-219132242>
- Fernández Seijo, J.M. (2022): Hacia un Derecho Procesal de consumo (Comentario a las recientes Sentencias del Tribunal de Justicia de la Unión Europea en materia de consumidores), *Actualidad Civil*, 7.
- Gárnica Martín, J.F., Ferreres Comella, A., Díez-Picazo Giménez, Aguilera Morales, M. (2021) Algunas ideas sobre la transposición de la Directiva 2020/1828 relativa a las acciones de representación para la protección de los intereses colectivos de los consumidores, *Diario La Ley* (prentsan).
- István Nagy, C. (2015): The European collective redress debate after the European Commission's recommendation: One step forward, two steps back?, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 4, 530-552.
- Izquierdo Grau, G. (2019): Análisis sobre la regulación de las acciones colectivas en el ordenamiento jurídico español a la luz de las directrices de la Comisión Europea, *Revista General de Derecho Procesal*, 49.
- Jimeno Bulnes, M. (2018): El diálogo entre Tribunales europeo y nacional: su incidencia en Derecho Procesal Español in F. Jiménez Conde (zuz), *Adaptación del Derecho Procesal Español a la normativa europea y a su interpretación por los Tribunales*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 101-135.
- Lasarte Álvarez, C. (2010): Manual sobre protección de consumidores y usuarios, Dykinson, Madril.
- López Jiménez, JM (2021): La protección de los consumidores y las acciones de representación una primera aproximación a la Directiva (UE) 2020/1828, *Diario La Ley*, 9834.
- López Sánchez, J. (2022): Prospectiva de la tutela colectiva en España: entre el proceso testigo y la transposición de la Directiva 2020/1828 in Barona Vilar, S. (arg.), *Justicia poliédrica en periodo de mudanza (nuevos conceptos, nuevos sujetos, nuevos instrumentos y nueva intensidad)*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 119-146.
- Martínez Del Toro, S. (2021): Líneas generales del sistema de acciones colectivas planteado por la Directiva europea sobre acciones de representación, *Práctica de tribunales: revista de derecho procesal civil y mercantil*, 150.

- Mascarell Navarro, MJ (2018): Adhesión a la sentencia colectiva de condena de los consumidores y usuarios no determinados individualmente (la vía del art. 519 LEC) [Adhesion to the collective judgment of sentence of consumers and users not determined individually (ia art. 519 LEC)], *Justicia: Revista de derecho procesal*, 2, 43-111.
- Planchadell Gargallo, A. (2017): Acuerdos y acciones colectivas: ¿Una posibilidad real?, in A.I. Blanco García (arg). *Mediación Civil*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 73-92.
- Pérez Daudí, V. (2022): Los ADR en materia de consumo y la eficacia de la justicia. ¿Realmente protegen al consumidor? in S. Barona Vilar (arg.), *Justicia poliédrica en periodo de mudanza (nuevos conceptos, nuevos sujetos, nuevos instrumentos y nueva intensidad)*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 249-272.

7. Eskerrak eta aipamenak

Lan hau nire Doktoretza Tesi proiektua da, eta horrexegatik, esker bereziak eman nahiko nizkioke Manuel Dominguez Serra Fundazio Pribatuari, hark emandako diru-laguntzak ikerketa hau erosoago eta dedikazio handiagoz egitea erraztu didalako.